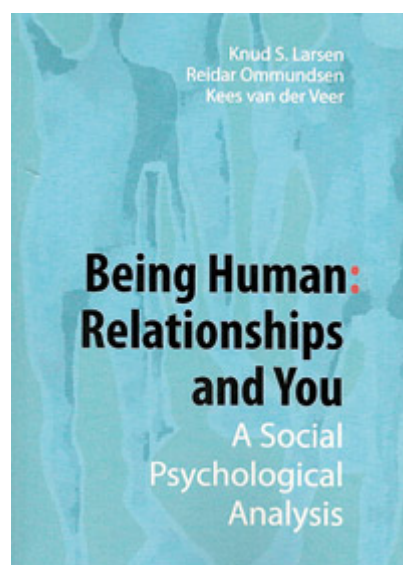

Intellektuell prestasjon av rang

Knud S. Larsen, Reidar Ommundsen & Kees van der Veer | **Being human Relationships and you. A social psychological analysis Amsterdam**

Forfatterne lykkes definitivt med å presentere en integrativ sosialpsykologi. Boken er praksisnær, og gir tallrike eksempler fra sosiale fenomener og politiske konflikter i verden i dag.

PUBLISERT 5. september 2010

Fofatterne av *Being human. Relationships and you* setter seg i utgangspunktet et ambisiøst mål ved at de skal dekke den fulle bredde av sosialpsykologiske temaer og derved den etter hvert så voluminøse sosialpsykologiske litteraturen. De ønsker å gjøre dette på en kulturbevisst måte ved å presentere en integrativ «world psychology».

Når listen er lagt så høyt, begynner en lesningen med en Jantelov-preget skeptisisme og en mistanke om at intellektuell hybris kan hefte ved prosjektet

Europeisk sosialpsykologi har vært mer orientert mot den sosiokulturelle konteksten enn mot amerikansk sosialpsykologi, som kan kritiseres for et eksessivt individualistisk fokus. Mesteparten av empirisk sosialpsykologisk forskning kommer imidlertid fra

USA, og man står da også overfor problemet om ekstern validitet og generaliserbarhet. Et overveiende flertall av forsøkspersoner er amerikanske collegestudenter, gjerne psykologistudenter. Legger en til grunn at sosialpsykologiske funn er uløselig knyttet til den kulturen eksperimentene er utført i, vil hovedmengden av nåtidig sosialpsykologisk forskning kunne reflektere amerikanske kulturelle verdier. Ikke nok med det, den kan representere et subkulturelt og adferdsmessig snevert utsnitt av amerikanske verdier med tvilsom generaliserbarhet.

Store ambisjoner

Forfatterne forklarer sin målsetting med boken slik: «There is much in the human experience that we all have in common. We are all born into the world as dependent beings, all have to face developmental tasks ... We all face the great existential issues including the transitory nature of life. World psychology can provide insights that are helpful to all societies on these and other problems we all face. There are also specific problems unique to each society and culture. Reliable and valid empirical findings are superior to any armchair theorizing, regardless of the quality of the theoretical ideas. Only by empirical means can we eventually develop a significant world psychology... May this book be a step toward this noble quest, and stimulate the next generation of students, scholars, and all those interested in the field» (s.12).

Når listen er lagt så høyt, begynner en lesningen med en Jantelov-preget skeptisisme og en mistanke om at intellektuell hybris kan hefte ved prosjektet. Men den innledende skeptisismen forsvinner idet forfatterne raskt viser at de leverer varene. De ulike temaene forankres ofte i pionerer i sosialpsykologiens historie og i epokegjørende eksperimenter, slik at en også blir kjent med viktige milepæler i feltets historiske utvikling. Forfatterne lykkes definitivt når det gjelder å presentere en integrativ sosialpsykologi. Boken er praksisnær og gir tallrike eksempler fra sosiale fenomener og politiske konflikter i verden i dag. Forfatterne er heller ikke redde for å dele opplevelser fra sitt eget liv med leseren som eksemplifiseringer av mange av de fenomenene de omtaler.

Politisk slagside

Imidlertid har også denne multifasetterte presentasjonsformen visse (kanskje uunngåelige) problemer. Det kan tidvis være vanskelig å skille mellom hvilke konklusjoner som følger av den refererte empiriske forskningen, hva som følger av det forfatterne innledningsvis litt nedlatende omtaler som «armchair theorizing», eller av forfatternes livserfaring og politiske overbevisning. Det å velge en multifasettert fremstilling krever den balansegangen det er å holde utledninger av de ulike erkjennelsesmodi fra hverandre. Det hender at forfatterne presenterer en politisk/ideologisk stillingtagen som om den er relatert til empirien, når den i utgangspunktet er en konklusjon av ikke-empirisk karakter. De påstår ikke eksplisitt at de nevnte konklusjonene følger direkte av empirien, men er ikke alltid nøye nok med å påpeke skillet. Forfatterne omtaler eksempelvis konflikten i Midtøsten slik: «The concentration camp that the Palestinian people have lived in the past half-century is

motivated by the similar fears that caused the victimization of the Jewish people by the Nazis. We seem to have learned nothing from history and so repeat the crimes derived from in-group based false self-esteem ... For example, people who support Israel cannot help but notice the repression of the Palestinians. The dissonance created between the ideals of Zionism and brutal reality can however be resolved by denigrating and demonizing Palestinian organizations» (s.71/s.275).

Sosialpsykolgoien er ikke særlig Bush-vennlig heller. Forfatterne snakker om George Bush Jr.s «foolish and disastrous decisions» (s. 206) og nevner i et avsnitt om subliminalpersepsjon at «In the case of Bush versus Gore it took very little to affect the outcome when who won came down to a few hundred votes in the state where George W. Bush's brother, Jeb, was governor» (s. 283). Forfatterne snakker videre om «the disappearance of innocent people into the Black Hole of the U.S. prison at Guantanamo, Cuba» (s. 35). Utsagn som dette illustrerer at det ikke bare er vanskelig å skille sosialpsykologisk forskning og tolkningen av den fra kulturen de er oppstått i, men at det samme problemet later til å oppstå i forhold til egne politiske og ideologiske oppfatninger. Jeg synes denne markeringen av forfatterens radikale politiske holdninger er uvedkommende i en innføringsbok i sosialpsykologi og bidrar til å svekke troverdigheten.

Lys i bevegelse

Noen få faglige lapsuser finnes også, noe som vel vil være bortimot uunngåelig i en tekst med dette stofftilfanget. Forfatterne misforstår Muzafer Sherifs klassiske eksperiment om sosial påvirkning og normdannelse i grupper. Den autokinetiske effekten (at et statisk lyspunkt sett i et mørkt rom blir oppfattet som værende i bevegelse) ble brukt av Sherif som et utgangspunkt for hans eksperimentelle oppsett hvor han lot forsøkspersoner estimere lyspunktets bevegelse alene versus i grupper. Siden stimulussituasjonen er uklar, er den autokinetiske effekten et godt utgangspunkt for å studere sosial påvirkning og normdannelse i grupper. Forfatterne omtaler resultatet av eksperimentet slik: «The varying individual judgements very quickly formed into a group estimate or norm. This is called the autokinetic effect» (s. 225). Det er ikke tilfellet. Den autokinetiske effekten betegner kun den perseptuelle illusjonen som utgjør det stimulusmessige utgangspunktet for eksperimentet, ikke den sosiale påvirkningseffekten som ble funnet.

La imidlertid ikke det forhold at du får en leksjon i politisk radikalisme samtidig med en innføring i sosialpsykologien gjøre deg negativt innstilt til boken. Det er det ingen grunn til. Jeg har gjengitt det jeg oppfatter som de verste eksemplene. I mange tilfeller er eksemplene tvert imot åpne og reflekterende snarere enn dogmatisk innsnevrende. *Being human: Relationships and you* kan anbefales på det varmeste. I tillegg til å presentere sosialpsykologisk teori og forskning viser boken sosialpsykologiens nytteverdi. En inviterende språklig form, sammen med anekdotiske og politiske digresjoner, bevirker at boken blir svært leseverdige.

Sosialpsykologisk teori og forskning kan noen ganger fortone seg som sprikende staur. Den bredspektrede og integrative fremstillingen forfatterne her har fått til med en stoffmengde av encyklopediske proporsjoner, er i seg selv en intellektuell prestasjon av rang. Det er vel ikke å fornærme noen å hevde at norsk sosialpsykologi ikke er bortskjemt med internasjonale publikasjoner på dette nivået. Dette gjør også *Being human: Relationships and you* desto mer gledelig.

Anmeldt av Kim Larsen

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 47, nummer 9, 2010, side